

Pituffik, Thule Air Base, pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallittoqarnissaanik siunnersuut. Amerikkarmiut nunatsinniinnerannit Kalaallit Nunaat sutigut iluaquserneqassava? Aningaasatigut pissarsiassatigut qanoq piumasaqaateqassaagut, isumaqatigiissutillu sorliit isumaqatigiinniutigineqaqqinnissaanik piumasaqaateqassaagut?

(Inatsisartunut Ilaasortaq Sara Olsvig, Inuit Ataqtigiit)

Siullermeerneqarnera

Pituffik pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamut pingaaruteqarluinnartumut Inatsisartuni Ilaasortaq Sara Olsvigip Inatsisartut periarfissimmagut siullermik qujarusuppugut.

Taama oqariarluta avaqqunneqarsinnaanngilaq oqaluttuarisaanermi ilisimasatsinni (qanormita ilisimanngisagut aamma ilanngunneqaraluarpata amerlalluinnartigissangaluarpat) ilaatigut Pituffimmi susoqarsimanersoq qissimilaassallugu.

- 1953-imi "Naalagaaffeqataalernerput" danskillu tassanngaannartumik soqutiginnilererat qularnanngitsumik iluaqutissamittut isiginninnerannik tunngaveqarpoq. Uani Partii Naleqqamiit danskit kukkuluttornerpassui tamanna tikitserlugu eqqaassanngilagut innersuussutiginnarluguli pisimasut inatsisilerituumit ilisimatuumit Gudmundur Alfredssonimit doktorinngussutaanikuummata nunarsuarmi inatsisilerituunngorniarfiit akimansaatut taaneqartartumi, Harvard University-mi.
- Hingitaaq 53. qulaani kalaallit eqqugaaneranik pisimasut kingunerpassuisa ilagiinnarpaat. Oqaluttuassartaalu annertoqaaq sutigut tamatigut aammalu kinguaariinnut timikkut tarnikkullu kingunipiloqartitsilluni. Partii Naleraq sinnerlugu oqaaseqartup eqqartuussinerpassuit ilaat Danmarkimi malinnaaffiginikuuai, Danmarkillu eqqartuussinermi illersuisua amiilaarnaannartumik kalaallit pillugit nikassaanermik suusupaginninnermillu saqqummiisoq tusarnaartarnikuullugu. Danmarkip naalagaaffia illersoramiuk imaassimassooq oqaatsit annissai aamma pisortatigoortumik Danmarkip isumarigai. Suli ulloq manna tikillugu Inughuit pineqarnerat immikkoortitaasarnerat tusartuarparput, pissutsit tamakku minnerpaamilluunniit akuersaarneqarsinnaanngillat.

- Atomip nukinga atorlugu nukissiorfilimmik sermersuup iluani illoqarfiliorneq. Kalaallit apereqqaannguarnagit, qularnanngitsumilli danskit akuersineratigut, minnerpaamillu ilisimanninneratigut, USA sermersuup iluani illoqarfiliortitsinikuuvoq atomip nukinganik nukissiuuteqarfilerlugu. Ilisimasakkalu tunngavigalugit taanna nukissiuuteqarfik qinngornernik ulorianartunik toqunarluinnartunillu ulikkaartoq manna suli tikillugu sermersuup iluaniippoq.
- 1968-imi timmisartup qinngornernik ulorianartunik qaartartorsuarnik usisup Pituffimmut mikkiartorluni nakkarnerata kingunerisaanik isertuussat amiilaarnaannartut ilarpassui aamma puttupput, danskit naalackersuisa sallu tunngavigilluinnarlugu siunertaralugulu nunatta pinnguartarfinngortinneranut uppersaatait ilagiinnarpaat akuersaarneqarsinnaanngilluinnartoq.

Ila danskimmi qanoq pissagaluarpad taanna timmisartorsuaq Aalborgip mittarfianut mikkiartortilluni ikerasammud Limfjordimut nakkarsimagaluarpad. Qularinngilluinnarpaad taarsiinnissamik taamaallaat piunasaqaannaratik aamma ikerasak Limfjord tamaaviat imaariarlugu naqqa tamaat saleqqinnaarlugu qinngornernik ulorianartunik peerullugu piunasaqassagaluarpad. Illuanilli Pituffiup eqqaani pisoqarpoq, tassami suli qaartartut, tusakkagut malillugit marluk suli immap naqqaniippud avatangiisitsinnullu ulorianarlunnartumik ukiorpassuarni mingutitsisoqarluni. Sallu qaavatigut akuersaarnanngilluinnartut ileqqulersornipalaat tamakku ilagiinnarpaat uagut Kalaallit Nunaanniit paattoorneqarsinnaanngitsumik aqqeqqusassat minnerpaamik ilagisariaqagaat.

- Itillimi isumaqatigiissut 2003-meersoq imaqarpoq danskit naalackersuisa nunarput pillugu sumiluunniit oqaloqateqarinnarunik kalaallinik peqataatitaqartarnissaanik isumaqatigiissut, tamannalu suli manna ulloq tikillugu danskinik unioqquteqattaarneqarpoq, ajornerpaavorli uagut Naalackersuisugut uukapaatitsinernut akuersaaginnarlutik isiginnaartuunnaasaramik.
- Igalikumi isumaqatigiissut 2004-rameersoq nunatsinnut annikitsunnguanik iluarseriaatitaqarpoq, taamaattorli pingaaruteqarluni massakut issiaqataalersinnaagatta isumaqatigiinninniarnermi. Taamaattorli danskit sorsunnersuup nalaani Washingtonimi aallartitaata atsiornikuusaa aammalu 1950-ikkunni “nutartigaasa” tunngavii minnerpaamilluunniit qimakkusunngilaat, tassami danskit carte blanche-rnikuummatik allanngortinnissaat kajumiginaviannngilaat. Uagullu kalaallit tigussaasumik iluaqutigilissagutsigu aatsaat naalagaaffinngorluta USA toqqaannartumik isumaqatigiinniarfigigutsigu uagutsinnut qanoq annertutigisumik iluaqutaalerumaarnera takusalerumaarparput.
- 2009-mi namminersulernerpugut, malitsigivaalu akisussaaffiit pisussaaffiillu amerlanerit tiguineri. Pingaarnertulli inuiattut akuerisaanerput aammalu qaquguluunniit aperineqaaqaarata inuiattut nammineq aalajangersinnaanngoratsigu namminiilivinnissarput.

- Mingutsitsineq, annertuupilussuaq Pituffimmiinnaanngitsoq Amerikkarmiulli sakkutooqarfikorpassuani aammalu Kangilinnguani suli manna tikillugu aaqinneqarnikuunngillat, tamakkiisumillu saliisoqassappat aamma qaartartut immap naqqaniittut Moriusap avataa tunginnguani sermersuup naqqani illoqarfikumi atomip nukinganik nukissiuuteqarfilimmi, ilimagineqartariaqarpoq miliaartit ataannaviannngikkaat. Mingutsitsineq annertuupilussuaq takusinnaasarput takusinnaanngisarpullu nalunaarsoriarlugu saliisariaqarpugut mingutsitsisut akiligaannik
- CIA-p nunarput aqqusaarlugu mittarfigullu atorlugit tigusanik Danmarkip akuersaarneratigut ilisimateqqaarnata timmisartuussisarsimanera. Kingornatigut paasineqarpoq tamakku timmisartuussisarsimanerit aammalu nunatsinnut akunnittarsimanerit Danmarkip isertortumik ilisimasaqarfigisimagai nunatsinnullu ilisimatitsisussaataitanini qassisalernersumi unioqutissimallugu.
- Ilaalu ilanngullugit, ila taakkumita uku qulaani taakkartukkatta, tassa naammaleqaarnissamik oqassalluni naammalereeraluaqisut saniatigut ilisimanngisagut qassiuppammita?

Qulaani Partii Naleqqamiit qaqitagut aamma qanoq Danmarkip nunarput pisariaqartitsigineraa pisortatigoornerusumik uppersineqarput sapaammi januaarip sisamaanni Danmarkip nutaarsiassaqartitsiviani 21 Søndag-imi, tassani ersarivissumik nassuernerit arlallit danskit Naalakkersuisui sinnerlugit nunanut allanut Ministeri Martin Lidegaard-imit tusarpagut. Taamaattumik silaannarmiit tigusanik eqqartuinngilagut! Qularissanngilarput una nassuerneq imarpissuarmi kuseriarnerinnaammat!

Pisut suli ilungersunarput aamma ukiorpassuarni kalaallit kinnganikorsiortutut inissisimanikuupput isumaqatigiissutitoqqap ataani.

Taamaattumik Partii Naleqqamiit uku ataani taakkartukkagut minnerpaamik tunngaviusaqariartutut isigaagut, uagut kalaallit iluamik iluaqutissatsinnik aaqqiissagutta:

1. Tigussaasumik aaqqiinarutta uagut kalaallit iluaqutissatsinnik iliuusissat arlallit tunngaviusariaqarput. Una 1951-imi illersornissamik isumaqatigiissut tunngaveqarpoq sorsunnersuup kingulliup nalaani Danmarkip USA-mi aallartitaata Henrik Kauffmann-ip atsiorderanik, taannalu "Naalagaaffeqatigiitsilluta" USA minnerpaamilluunniit, Danskilumi, allannngortikkusunneqarusunngilaq. Tassa imaappoq tamakkiisumik uagut Inuiaat Kalaallit iluaqutigilissagutsigu aatsaat nammineq Naalagaaffinngorutta nutaamik isumaqatiginninniarluta ilorraap tungaanut aallarsinnaavugut. Greenland Contractors ingerlatsinerata nalaani kalaallit sutigut tamatigut immikkoortinneqarnikorujussuupput, ikittuararsuit sulisinneqarput akissatigullu aamma assigiinngitsisoqarluni, sinneqartoormilu agguagarsiisarnerni aamma ikinnerit nunatta karsiata tigusarnikuullugit, taamaattumik "aaqqiineq" pisoqaaq naammaginngilaq uterfigiinnassallugu.

2. Itillimi isumaqatigiissut (Hans Enoksen-ip Per Stig Møller-illu atsiugaat) malillugu Danmarkip tamatigit nunarput pineqartillugu nunatta peqataasarnissaanik isumaqatigiittoraluarpoq, allaalli ippassaani tikillugu taama iliortoqanngilaq. Oqaluttuarisaaneq qiviarutsigu Pituffimmuut aamma tunngasunik uagutsinnut inuiannut Danmarkki unneqqaserluttuaannarnikuuvoq aamma tamanna allanngornaviannngilaq (1968-mi timmisartorsuup nakkarnera eqqaaginnarsinnaavarput salluliarpasuit akornanni), taamaattumik uagut kalaallit NAMINNEQ USA-mi Naalakkersuisut isumaqatiginninniartigit aatsaat tassuuna ilunaarnissarput qulakkiissuarput, allamik iliornerit tamaasa immitsinnut uupakaatitsineruinnassapput.
3. Aamma uagut nammineerluta Inuussutissarsiornermi Aqutsisoqarfik pilersittariaqarparput taamaasilluta suliffeqarfinnik pilersitsiniat uagut nammineq inatsisigit malillugit pilersitsisallissapput, massakkutuunngittoq danmark-ip ataani A/S-iliornikkut.
4. Pingaarnertullu inuiaat kalaallit ataatsimoorluta avammut qisuariartariaqarpugut, anguniagassatullu aalajangiussagut minnerpaamilluunniit allanngortinnagit, taava aatsaat uagutsinnut iluaqutaalissooq.

Kinnganikorsiornerput tamaanga killeqartariaqarpoq, ukiuni untritilinni danskit kisimii-villutik iluaqutissatik tunngavigalugit nunatsinnik inuinillu ikkatiginninnikuupput, Pituffimmullu atatillugu ukiuni 70-inngulersuni akuersaaginnartuunerput tamaanga killeqartariaqarpoq! Danskit tatigiunnaarlugit pingaarnertullu naatsorsuutigiunnaarlugit nammineq aquut tigullugu nutaamik isumaqatiginninniarniarta uagut inuiaat kalaallit kiisami sutigit tamatigit aamma niueqatigiinnikkut iluaqutiginnaasatsinnik, ajornartorsiutinik isiginata periarfissaq una nutaaq atorluarniartigu, nunarput inuulu pillugit!

Akuersaartuuginnarneq, atornerlugaaneq tassunga killeqartitsigu, nunarsuarmioqatigit takutitsigit ukiut 5000-it tungaanut allat sapigaanni inuusinnaagatta, akisussaaffeqarluta nammineersinnaalluta!

Sallu tunngaviusinnaanngilaq taamani soorlu, ullumi siunissamilu. Tassa naalagaaffinngorniarta, aatsaat uagut immitsinnut iluaqutsersulissuugut.

Qujanaq.

Per Rosing Petersen